

Lietuvos gyventojų religijos ir jų paplitimas

Algirdas Stanaitis, Saulius Stanaitis

Vilniaus pedagoginis universitetas, Studentų g. 39, LT-2034 Vilnius
El. paštas: algirdas.stanaitis@vpu.lt; saulius.stanaitis@vpu.lt

AVADAS

Absoliuti pasaulio gyventojų dauguma išpažsta vieną ar kitą religiją, priklauso religinėms bendruomenėms, o kartu ir skirtingoms kultūroms. Atskirų tautų kultūrinės tradicijos remiasi skirtingomis religijomis, kurių formavimasis truko ištisus tūkstantmečius. Religija turėjo ir tebeturi svarbų vaidmenį daugelio žmonių politiniame, kultūriniame ir net ekonominiame gyvenime. Tas vaidmuo laikui bėgant keitėsi, dažniausiai mažėjo, tačiau buvo tiek nuopuolio, tiek ir pakilimo laikotarpis.

Ir šiuo metu yra nemažai žmonių, kuriose religinės partijos turi politinę valdžią vienos arba yra sudariusios koaliciją su kitomis. Taip yra ne tik musulmonų kraštuose, bet ir krikščioniškuose pasaulio valstybėse. Kaip pavyzdį galima paminėti didžiausią Europos valstybę – Vokietiją. Joje ilgą laiką valdžioje buvo H. Kolo vadovaujama vokiečių krikščionių demokratų partija. Stiprios ir atakingos krikščioniškos partijos veikia Danijoje, Belgijoje, Norvegijoje, Vokietijoje ir kitose pasaulio valstybėse (Algirdas Stanaitis, 2002). Apie religijos įtaką dabartiniame pasaulyje byloja ir popiežiaus Jono Pauliaus II didelis autoritetas ne tik krikščioniškuose pasaulio valstybėse.

Lietuvoje po Nepriklausomybės atkūrimo religija pergyvena renesansą. Per 50-ies metų okupaciją tikintieji buvo ignoruojami, uždarytos bažnyčios, panaikintos tikinčiųjų organizacijos, daug dvasiškų repressuota. Bažnyčia buvo atskirta nuo visų valstybinių struktūrų, uždraustas tikybos mokymas mokyklose. Tikėjimo viedai nebuvo galima deklaruoti, nebuvo pinomas tikinčiųjų ir religinių bendruomenių (konfesijų) skaičius (Adlys..., 2002)

Atkūrus Nepriklausomybę religinis gyvenimas pasikeitė iš esmės. Pradėjo veikti uždarytos bažnyčios, grąžintas bažnyčiai priklausantis turtas, atkurta visuomeninės religinės organizacijos, kunigų seminarijos, atnaujintas mokyklose tikybos mokymas. Veiklą pradėjo krikščioniškos partijos, kurios aktyviai dalyvauja politiniame žmonių gyvenime.

Nepriklausomoje Lietuvoje 2001 m. balandžio mėnesį buvo atliktas pirmas gyventojų surašymas dabartiniame ribose. Pirmą kartą po 1923 m. surašymo lape buvo klausimas „Ar Jūs tikintys?“. Atsakiusieji „taip“

nurodydavo ir kokias religijas save priskiria. Be to, galėjo atsakyti, kad savęs nepriskiria nė vienai religijai, kad nėra tikintis arba pasirinkti dar vieną atsakymą – „negali atsakyti, nenurodė“.

Taigi po 78 metų Lietuvoje buvo sužinotas tikinčiųjų skaičius, jų priklausomumas vienai ar kitai religijai, taip pat netikinčių ir negalinčių atsakyti į pateiktą klausimą žmonių kiekis.

STATISTINIAI DUOMENYS IR METODIKA

Skelbiami 2001 m. gyventojų surašymo duomenys (Gyventojai..., 2002; Lietuvos..., 2002a; 2002b) leidžia išanalizuoti Lietuvos gyventojų religinę autoidentifikaciją, skirtingų religijų paplitimą, tokio paplitimo priežastis. Straipsnio tyrimo metodiką sudarė paskelbtų duomenų apie gyventojų religinę sudėtį išsami analizė. Jos esmė – duomenų apie priklausymą atskiroms religijoms teritorinio pasiskirstymo nustatymas bei esamų regioninių skirtumų išaiškinimas. Toks išaiškinimas apėmė visas gausesnes gyventojų grupes, kurios save priskyrė atskiroms religijoms, taip pat netikinčius ir nenurodžiusius religinės priklausomybės.

Analizuojant pagrindinių religijų, buvusių 2001 m., tikinčiųjų skaičius, jis buvo lyginamas su 1923 m. Lietuvos gyventojų surašymo duomenimis (Lietuvos..., 1925). Be to, bandoma paaiškinti esamus skirtumus ir ypač netikinčių ir nenurodžiusių religinės priklausomybės žmonių atsiradimo priežastis.

Daugiau vietos skiriama gausiausiai Romos katalikų bendruomenei, jos teritorinės sklaidos skirtumams bei priežastims išaiškinti. Trumpiau aptariama ir kitų religinių bendruomenių, turinčių daugiau kaip po 1000 narių, teritorinė sklaida, bandoma paaiškinti netikinčių ir nenurodžiusių religinės priklausomybės žmonių teritorinio paplitimo dėsningumus. Daugiau dėmesio skirta didžiausiam Lietuvos miestų gyventojų religinei sudėčiai, kuri yra svarbiausia, aiškina tokios sudėties priežastis, jos ryšys su tautine gyventojų sudėtimi (Adlys..., 2002b).

Straipsnyje taip pat akcentuojama Lietuvoje, kaip katalikiškos valstybės, tarptautinė padėtis ir popiežiaus Jono Pauliaus II bei kitų aukštųjų katalikų hierarchų dėmesys Lietuvai ir jos žmonėms.

BENDRA APÞVALGA

Absoliuti dauguma Lietuvos gyventojø 2001 m. save priskyre Romos katalikams, ir tai sudarë 79,0% visø ðalies þmoniø. Kitø religijø nariø buvo daug maþiau

– 213 991, arba 6,15% visø gyventojø. Be to, 517 534 þmonës, tai yra 14,85%, laikë save netikinëiais arba nenurodë religinës priklausomybës (1 lentelë).

Antra pagal dydã tikinëiojø bendruomenë – staëiatikiai (ortodoksai), taëiau jie tesudarë tik 4,07% ðalies gyventojø. Kiek daugiau Lietuvoje buvo sentikiø ir evangelikø liuteronø, taëiau jø dalis nesiekë 1%. Dar 8 religijø iðpaþinëjø buvo daugiau kaip po vienà tûkstantã. Tai – evangelikai reformatai, Jehovos liudytojai, musulmonai sunitai, sekmininkai, baltø tikëjimo iðpaþinëjai ir kiti (1 lentelë). Nuo 300 iki 600 iðpaþinëjø turëjo Septintos dienos adventistai, Naujoji apaðtalø baþnyëia, budistai bei Graikø apeigø katalikai (unitai).

Ið viso gyventojø suraðymo metu upregistruota 28 religijø iðpaþinëjø, taëiau jø skaiëius labai skyrësi. Keturios labiausiai paplitusios religijos apëmë 84,41% ðalies gyventojø. Nuo 1 iki 7 tûkstanëiø iðpaþinëjø turëjo 8 religijos, taëiau jø dalis sudarë tik 0,6%. Likusiø 16 religijø iðpaþinëjai sudarë vos 0,14% ðalies gyventojø; ið jø 9 religijø nariø buvo daugiau kaip po 100, o 7 – dar maþiau (Statistikos... 1996; 2002 a).

Antrã pagal dydã Lietuvos gyventojø grupã, 9,50% visø gyventojø, sudarë jokios religijos neiðpaþastantys þmonës. Treëioje vietoje atsidurë nenurodã priklausomybës religinëms bendruomenëms – 5,35% visø gyventojø (Gyventojai..., 2002 a).

Religinë gyventojø sudëtis buvo nurodoma ir 1923 m. Lietuvos gyventojø suraðymo metu. Tuomet ðalies teritorija buvo maþesnë, be Vilniaus ir Klaipëdos kraðtø. Taëiau religinë gyventojø sudëtis ávairavo. Suraðymo metu upregistruota 30 religijø, kuriø iðpaþinëjø skaiëius buvo labai skirtingas. Daugiausia, net 85,72% visø gyventojø, priklausë Romos katalikams. Judëjai (izraelitai) sudarë 7,65%, evangelikai liuteronys (liuteraï) – 3,28%, sentikiai – 1,59%, staëiatikiai – 1,13%, evangelikai reformatai (reformatai) – 0,53%, musulmonai sunitai (mahometonai) – 0,05%. Kitø 23 religijø iðpaþinëjø buvo nedaug ir jie sudarë tik 0,05% visø gyventojø (Adlys..., 2002 b).

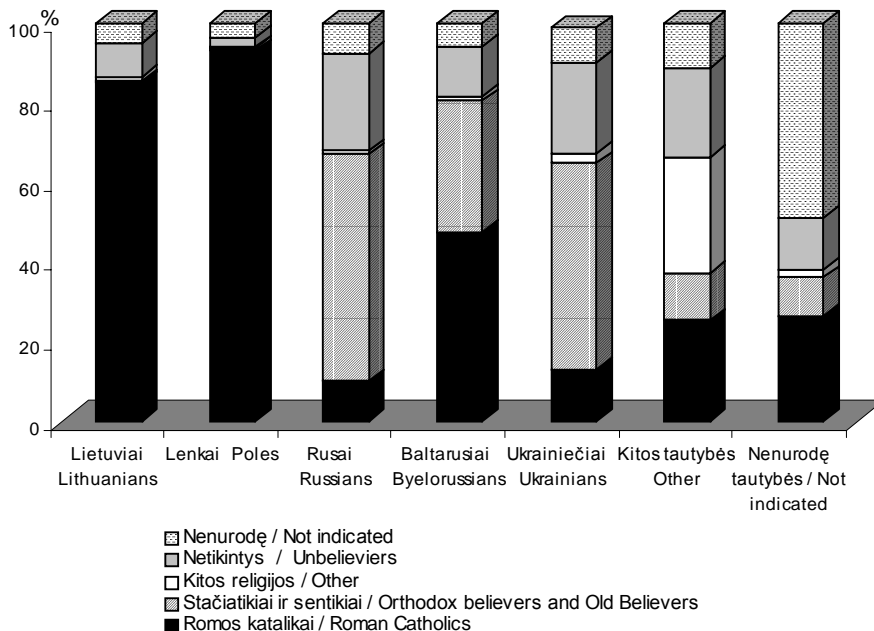
Vëlesni XX a. ávykiai pakeitë ne tik Lietuvos plotã (prijungti Klaipëdos ir Vilniaus kraðtai), bet ir gyventojø tautinã sudëtã. Visa tai turëjo átakos religinei gyventojø sudëëiai, taëiau labiau palietë tik maþesnes religines bendruomenes. Pagrindinã gyventojø dalã 1923 ir 2001 metais sudarë Romos katalikai. Labiausiai pasikeitë (su-

1 lentelë. **Religinës bendruomenës ir jø nariø skaiëius**
Table 1. **Religious communities and the number of their members**

Religinë bendruomenë Religious community	Skaiëius Population	%
Romos katalikø Roman Catholics	2 752 447	79,00
Staëiatikiø (ortodoksø) Orthodox Believers	141 821	4,07
Sentikiø Old Believers	27 073	0,78
Evangelikø liuteronø Evangelical Lutherans	19 637	0,56
Evangelikø reformatø Evangelical Reformists	7 082	0,20
Jehovos liudytojø Jehova's Witnesses	3 512	0,10
Musulmonø sunitø Sunni Muslims	2 860	0,08
Visos (pilnos) evangelijos baþnyëios All Gospel Church	2 207	0,06
Sekmininkø Pentecostal Church	1 307	0,04
Judëjø Judaists	1 272	0,04
Baltø tikëjimo Baltic Believers	1 270	0,04
Baptistø (ir laisvøjø baþnyëiø) Baptists (and other independent churches)	1 249	0,04
Septintos dienos adventistø Seventh-Day Adventist Church	547	0,02
Naujosios apaðtalø baþnyëios Neuapostolische Kirche	436	0,01
Budistø Buddhists	408	0,01
Graikø apeigø katalikø (unitø) Greek Catholics (Unites)	364	0,01
Kitø religijø Other religions	2 946	0,09
Netikintys Faithless	331 087	9,50
Nenurodã religijos Not indicated	186 447	5,35
Ið viso Total	3 483 972	100,0

Šaltinis / Source: *Gyventojai pagal lytã, amþiø, tautybã ir tikybã*, Vilnius, 2002.

mažėjo) judėjo religijos išpašinėjų, nes fiziškai buvo sunaikinta absoliuti įvyd tautybės įmonis dalis. Sumažėjo evangelikų liuteronų, evangelikų reformatų, sentikų dalis, o išaugo stačiatikių ir kitų nedidelių religinių bendruomenių išpašinėjų skaičius. Be to, 2001 m. nemaža gyventojų dalis sudarė netikintys ir nenurodė religijos. Tuo tarpu 1923 m. tokie nebuvo užregistruota.



1 pav. Pagrindinių tautybių gyventojų religinė sudėtis procentais
Fig. 1. Religions of major nationalities, per cent

Paminėtus religinės gyventojų sudėties skirtumus lėmė ne tik intensyviai okupacijos metais vykdyta ateistinė propaganda, bet ir bendra kultūrinė-ekonominė visuomenės raida. Todėl dalis gyventojų atitolė nuo religijos, save nurodė netikinčiais ar nenurodė religinės priklausomybės. Religiniai įmonis sudėčiai šitako turėjo ir pasikeitusi gyventojų tautinė sudėtis.

PAGRINDINIŲ TAUTYBIŲ GYVENTOJŲ RELIGINĖ AUTOIDENTIFIKACIJA

Pagrindinių Lietuvoje gyvenančių tautybių įmonių religinė sudėtis labai skirtinga (1 pav.). Ypač tai pasakytina apie rusus, baltarusius, ukrainiečius, kitas mažesnes tautines grupes. Apie tai galime spręsti analizuodami religijų paplitimą tarp skirtingų tautybių įmonių.

Vyraujanti Romos katalikų religija labiausiai paplitusi tarp lenkų ir lietuvių. Jai priklauso absoliuti dauguma šių įmonių. Be to, Romos katalikais save laiko beveik pusė Lietuvoje gyvenančių baltarusių, kurie eia nuo seno arba atsikėlė iš Vakarų Baltarusijos (ten gyvena nemažai Romos katalikų). Romos katalikais save laikė dešimtadalis rusų ir

aštuntadalis ukrainiečių, taip pat ketvirtadalis kitų tautybių įmonių. Daugiausia, beveik trečdalis, Romos katalikų buvo tarp vokiečių, latvių ir net 77,0% tarp Lietuvos eigonų. Tik po kelis procentus Romos katalikai sudarė tarp įvyd, totorių, azerbaidžaniečių, po keliolika – tarp moldavų bei kai kurių kitų tautybių įmonių.

Stačiatikių (ortodoksų) religija labiausiai paplitusi tarp Lietuvos ukrainiečių, kiek mažiau tarp rusų (11,36%) ir baltarusių. Tarp lietuvių ir lenkų ši religija nėra populiari. Kiek daugiau stačiatikių yra tarp moldavų, armėnų ir kai kurių kitų tautinių mažumų, tačiau jų dalis nesiekė 1,0%.

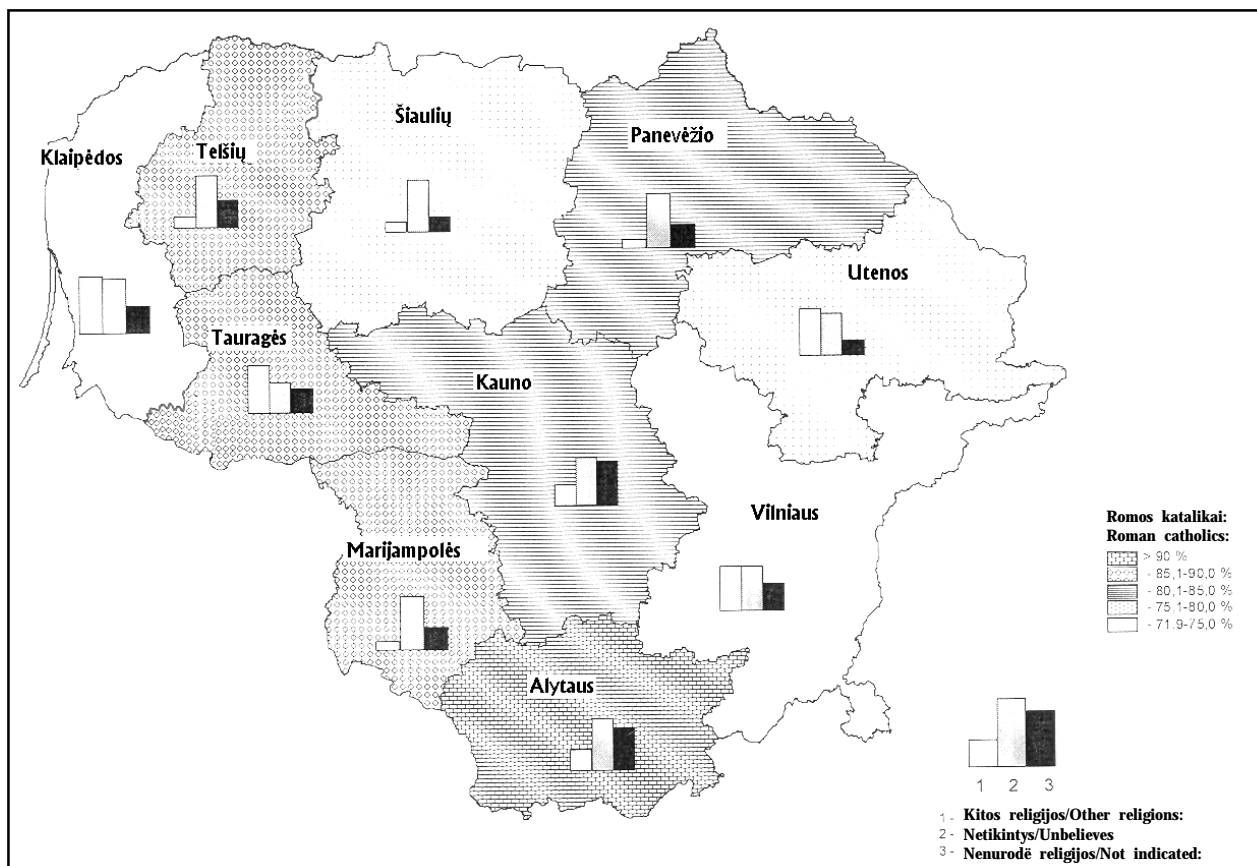
Evangelikai liuteronai, evangelikai reformatai, Jehovos liudytojai, musulmonai sunitai ir kitų religijų išpašinėjai tarp pagrindinių Lietuvos gyventojų tautybių nėra populiarūs; jų dalis dažnai nesiekia net 1,0%. Tačiau atskirose savivaldybėse kartais jie sudaro net po keliolika procentų (apie tai kitame skyriuje).

Netikintys (nepriiskyrę savęs nei vienai religijai) įmonės tarp pagrindinių gyventojų tautybių pasiskirstė nevienodai. Daugiausia jų, beveik ketvirtadalis, yra tarp rusų, o mažiausia, tik 2,5%, – tarp lenkų. Daugiau kaip penktadalį jų sudaro ukrainiečiai ir kitos mažesnes tautines bendrijas. Apie aštuntadalį sudaro baltarusiai bei savo tautybės nenurodę jie. Kas 11–12-as lietuvis taip pat priskyrė save šiai grupei.

Dar didesnis skirtumas tarp atskirų tautybių įmonių, nenurodę savo religijos. Daugiausia jų, net 48,99%, tarp tų įmonių, kurie nenurodė savo tautybės. Tarp pagrindinių tautybių skirtumas nėra didelis. Daugiausia savo religinės priklausomybės nenurodė ukrainiečiai – 8,88%, mažiausia – lenkai (3,46%).

Lietuvoje įmonės, nenurodę religinės priklausomybės, sudarė 5,35%. Miestuose jų taip pat buvo daugiau. Kaune jie sudarė 10,2, Vilniuje – 8,6, Visagine – 8,1%.

Monolitiškiausi religiniu požiūriu buvo Lietuvoje gyvenantys lenkai, toliau ejo lietuviai. Absoliuti jų dauguma priklausė Romos katalikams. Tik po kelis procentus tarp jų sudarė netikintys ir nenurodę religinės priklausomybės. Sudėtingiausia religinė autoidentifikacija buvo tarp rusų ir ukrainiečių: po stačiatikių religijos sekė netikinčių įmonių dalis.



2 pav. Gyventojø religinė sudėtis apskrityse (%)

Fig. 2. Religious composition in counties (%)

RELIGINIØ BENDRUOMENIØ TERITORINĖ SKLAIDA

Teritoriniu poþiūriu Lietuvos gyventojø religinė plėtra nėra vienoda. Tà patvirtina ne tik skirtinga religinė gyventojø sudėtis skirtinguose teritoriniuose vienetuose, bet ir skirtumai tarp miesto ir kaimo þmoniø. Didesnė tikinėjøjø dalis yra kaime, mažesnė – miestuose. Skirtumas tarp jø siekia daugiau kaip 10%. Kaime tikinėjøjø dalis siekia 90,9%, o miestuose – 80,0%. Apskritai Lietuvoje tikintys þmonės sudaro 85,1 %, netikintys – 9,5 %, nenurodė religijos – 5,4%. Toliau pateikiame svarbiausios religiniø bendruomeniø ir netikinėjøjø þmoniø pagrindinius teritorinės sklaidos bruoþus.

Romos katalikai – didþiausia tikinėjøjø bendruomenė Lietuvoje, taėiau jos teritorinė sklaida nėra vienoda. Skirtumai pakankamai ryðkūs ne tik apskrityse (2 pav.), bet dar labiau – rajonø savivaldybėse (3 lentelė). Romos katalikø dalis apskrityse svyruoja nuo 71,9% Klaipėdos apskrityje, iki 90,2% Alytaus. Didelė dalá Romos katalikai sudarė Marijampolės, Telšiø bei Tauragės apskrityse. Jose vienodþiausia tautinė gyventojø sudėtis, be to, daugiau kaimo gyventojø. Tauragės apskrityje kaimo gyventojai sudarė 59,3, Marijampolės – 50,6, Alytaus – 40,9, Telšiø – 40,8% visø gyventojø. Lietuvoje kaimo gyventojai sudarė 33,1% (Statistikos..., 2002 b).

Dar ryðkesni Romos katalikø teritorinės sklaidos skirtumai yra tarp rajonø savivaldybiø, jie svyruoja nuo 25,6 iki 95,7%. Romos katalikai didþiausia gyventojø dalá sudaro Ðilalės (95,7%) ir Alytaus (95,4%) rajonø savivaldybėse. Dvylikoje savivaldybiø jø dalis siekė 90,0–95,0%. Daugiausia tokiø savivaldybiø yra pakraštiniuose rajonuose bei Þemaitijoje. Nė vienos tokios savivaldybės nebuvo Panevėþio apskrityje. Aštuoniolikoje savivaldybiø Romos katalikai sudarė nuo 85,1 iki 90,0%. Jø buvo visose apskrityse, bet daugiausia Marijampolės (4 iš 5), Telšiø (2 iš 4), Alytaus (2 iš 5).

Maþiausia gyventojø dalá (25,6%) Romos katalikai sudarė Visagino mieste, kiek daugiau kaip pusė – Klaipėdoje (58,5%), Vilniaus mieste (66,1%); dar daugiau – Zarasø (70,5%), Jonišio (71,5%), Birþø (74,2%) savivaldybėse. Tokia Romos katalikø teritorinė sklaida glaudþiai siejasi su tautine gyventojø sudėtimi, o Birþø bei Jonišio rajonø savivaldybėse – su evangelikø reformatø bei netikinėjøjø þmoniø didesniu skaiėiumi.

Staėiatikiai (ortodoksai) sudaro antrà pagal dydà religinà bendruomenà. Jiems tenka 4,1% visø gyventojø ir 4,8% visø tikinėjøjø. Nors staėiatikiø yra visose apskrityse, bet jø dalis labai skirtinga: 0,6–1,0% – Marijampolės, Panevėþio, Tauragės ir Telšiø apskrityse, 1,1–2,5% – Alytaus, Kauno ir Ðiauliø, 7,5% – Utenos, 8,0% – Vilniaus ir 8,2% – Klaipėdos apskrityje.

Dar didesni teritorinės sklaidos skirtumai yra savivaldybėse. Didþiausia dalá – 37,2% gyventojø – jie su-

darė Visagino miesto savivaldybėje. Kitur jø gerokai mažiau: Klaipėdos miesto savivaldybėje – 15,5, Vilniaus miesto – 9,8, Ūvenėioniø r. – 6,1, Trakø r. – 6,4, Vilniaus r. savivaldybėje – 5,9%. Nuo 3 iki 5% staėiatikiø gyveno Ignalinos, Zarasø, Ūalėininkø rajonø savivaldybėse. Mažiausia dalá jie sudarė Vidurio Lietuvoje ir Ūemaitijoje. Tik po 0,1–0,2% gyventojø staėiatikiø teko Rietavo, Ūilalės, Lazdijø, Skuodo ir kai kurioms kitoms savivaldybėms. Staėiatikiø (ortodoksø) teritoriná sklaidá lėmė rusø tautybės Ūmonio paplitimas.

Sentikiai – treėia pagal dydá tikinėiojø bendruomenė. Daugiausia jø Vilniaus – 36,9%, Utenos – 18,4%, Kauno apskrityse – 18,0%. Tik po kelias dešimtis sentikiø Ūpregištuota Marijampolės, Tauragės, Telšio apskrityse. Savivaldybio teritorijose jø sklaidá dar ávaisnė. Didžiausia jø dalis gyveno Vilniaus – 24,0%, Klaipėdos – 11,4% ir Kauno – 9,0% miestø savivaldybėse. Tarp rajonø savivaldybio daugiausia sentikiø buvo Zarasø – 9,2%, Ūvenėioniø – 6,0%, Jonavos – 5,7%, Rokiškio – 4,5% ir kitø Pietryėio Lietuvos rajonø savivaldybėse. Visiðkai jø nebuvo Rietavo, po kelis ar keliolika Ūpfiksuota daugelyje Vidurio bei Vakarø Lietuvos rajonø savivaldybio.

Evangelikai liuteronai – ketvirta pagal dydá religinė bendruomenė. Jie gyvena visose apskrityse, bet daugiausia – Vakarø Lietuvoje – Tauragės (36,4%), Klaipėdos (33,7%), kiek mažiau – Kauno, Vilniaus bei Ūiaulio apskrityse. Tarp savivaldybio išsiskiria Tauragės rajono savivaldybė – 26,4% visø evangelikø liuteronø, toliau eina Ūilutės rajono – 12,0%, Klaipėdos miesto savivaldybės – 10,6%. Kiek daugiau jø buvo Kauno, Vilniaus, Ūiaulio miestuose, o tik po kelis Ūmones Pietryėio Lietuvos – Ūirvintø, Molėtø, Ūalėininkø, Kalvarijos ir kitose – savivaldybėse.

Evangelikai reformatai – penkta pagal dydá religinė bendruomenė. Daugiau kaip pusė (51,0%) jø gyvena Panevėpio, 18,9% – Vilniaus apskrityje, daugiausia Vilniaus mieste, po kelis procentus Kauno ir Klaipėdos apskrityse. Tarp savivaldybio labai išsiskiria Biržø

rajonø savivaldybė – joje gyvena 42,3% visø Lietuvos evangelikø reformatø. Po kelis procentus jø buvo Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Panevėpio miestø savivaldybėse, o vos keletas ar keliolika Ūmoniø – Pietø ir Vakarø Lietuvos rajonø savivaldybėse.

Jehovos liudytojo Ūpfiksuota 3512. Jie paplitę visoje áalyje. Po tris – keturis dešimtus jø yra didpiojø miestø savivaldybėse. Daugiau kaip po dešimtá – Kauno, Mažeikiø, Ūilutės rajonuose. Po kelis ar keliolika Jehovos liudytojo gyveno Pietryėio Lietuvos rajonø savivaldybėse. Kitur jø skaiėius labai nedidelis.

Musulmonø sunitø religijá iðpažásta 2860 Ūmoniø. Daugiau jø gyveno didesniuose miestuose. Vien Vilniuje jie sudarė 30,9%, Kaune – 10,5%, Klaipėdoje – 7,5% visø musulmonø sunitø. Be to, kiek daugiau jø buvo Vilniaus, Ūvenėioniø, Trakø, Jonavos ir kitose Pietryėio Lietuvos rajonø savivaldybėse. Kitur iš skaiėius nedidelis.

Visos (pilnos) evangelijos baþnyėios pasekėjo – 2207. Nedaug jø buvo daugelyje savivaldybio, bet daugiausia gyvena Vilniuje – 29,0%, Kaune – 10,0%, Šiauliuose – 8,4%. Keli jø procentai gyvena Klaipėdos mieste, Jonavos, Kauno, Kėdainio, Radviliškio, Ūiaulio rajonø savivaldybėse.

Sekmininkai turėjo 1307 iðpažinėjus. Daugiausia jø gyveno Vilniuje – 39,5%, Kaune – 12,3%, kiek mažiau Klaipėdoje, Panevėpyje bei Vilniaus, Biržø rajonuose. Daugelyje rajonø jø visai nebuvo arba gyveno po kelis Ūmones.

Judėjo religijos iðpažinėjø buvo 1272. Beveik visi gyvena didpiuosiuose miestuose. Vien Vilniuje – 824, arba 64,8%, Kaune – 15,6%, Klaipėdoje – 8,3%. Kitose savivaldybėse judėjo nėra arba gyvena tik po kelis Ūmones.

Baltø tikėjimo iðpažinėjø (romuvieėio) – 1270. Po kelis ar keliolika jø buvo daugelyje savivaldybio. Daugiausia Vilniuje – 426, arba 33,5%, Kaune – 237, arba 18,7%. Po kelias dešimtis gyvena Klaipėdoje, Panevėpyje, Ūiauliuose. Paėio romuvieėio teigimu, baltø tikė-

2 lentelė. Didpiojø miestø savivaldybio religinė gyventojø sudėtis procentais

Table 2. Religious composition of municipal population in largest Lithuanian cities (%)

Savivaldybė Municipality	Romos katalikai Roman Catholics	Staėiatikiai Ortodox Believers	Sentikiai Old Believers	Evangelikai liuteronai Evangelical Lutherans	Evangelikai reformatai Evangelical Reformists	Kitos religijos Other	Netikintys Faithless	Nenurodė religijos Not inicated
Vilniaus	66,2	9,8	1,2	0,2	0,2	0,9	12,9	8,6
Kauno	76,7	2,5	0,6	0,3	0,1	0,7	8,9	10,2
Klaipėdos	58,5	15,5	1,6	1,1	0,2	0,8	15,5	6,8
Ūiaulio	74,0	2,6	0,4	0,3	0,1	0,6	15,2	6,8
Panevėpio	79,0	1,4	0,4	0,1	0,3	0,4	10,8	7,6
Alytaus	87,2	1,0	0,1	0,1	0,1	0,8	6,2	4,5
Visagino	25,6	37,2	2,6	0,3	0,3	0,9	25,0	8,1
Palangos	77,9	1,9	0,1	2,6	0,1	0,3	9,5	7,6
Iš viso Total	38,0	81,6	51,4	27,8	37,2	63,8	55,0	66,8

Šaltinis / Source: Gyventojai pagal lytá amþio, tautybá ir tikybá, Vilnius, 2002.

jimo iðpaþinøjø yra 10 000. Vien Palangoje jø daugiau kaip 1000, ten yra ir vienintelė baltø tikėjimo baþnyčia (Beinoravičienė, 2003)

Babstistø (ir laisvøjø baþnyčių) iðpaþinøjø – 1249. Daugiausia jø buvo Kaune – 317, arba 25,4%, Vilniuje – 179, arba 14,3%, Klaipėdoje – 172, arba 13,8%. Po kelias dešimtis gyvenø Lazdijø, Kauno, Ðilutės, Marijampolės, Vilniaus rajonuose. Kitose savivaldybėse jø nebuvo arba gyvenø po kelis þmones.

Kitø religijø iðpaþinøjø yra maþiau kaip po 600. Ið viso jø – 4701. Daugiausia jie gyvena didþiuosiuose miestuose: Vilniuje – 1372, arba 29,2%, Kaune – 683, arba 14,5%, Klaipėdoje – 407, arba 8,7%. Po kelias dešimtis jø buvo Kauno, Kėdainiø, Maþeikiø, Trakø, Vilkaviðkio, Vilniaus rajonuose. Kitose savivaldybėse jø gyvenø po kelis ar keliolika.

Netikintys þmonės sudaro antrà pagal dydà Lietuvos gyventojø grupà. Ið viso jø buvo 331 087. Teritorinë sklaida skirtinga net apskrityse. Didþiausia gyventojø dalà jie sudarė Ðiauliø – 13,9%, Panevėþio ir Klaipėdos – po 11,0%, Vilniaus – 10,2%, nedidelà dalà Tauragės – 4,2%, Alytaus – 4,4%, Marijampolės apskrityse – 7,2%.

Dar didesnis netikinėiø þmoniø paplitimo skirtumas yra tarp savivaldybiø. Didþiausia gyventojø dalà jie sudarė Joniðkio rajone – 25,2%, Visagino mieste – 25,1% visø gyventojø. Stebina jø gausa Joniðkio rajone. Penkiolikoje savivaldybiø netikintys þmonės sudarė nuo 10,1 iki 20,0% gyventojø. Tai – Akmenės, Pakruojo, Birþø rajonø, taip pat Ðiauliø, Neringos miestø ir kitos savivaldybės. Kitose savivaldybėse jø dalis nesiekė 10,0%, o Ðilalės rajone – tik 1,4%, Ðalėininkø – 1,6 %, Lazdijø – 2,2%.

Toks netikinėiø þmoniø teritorinis paplitimas susijæs su kaimo þmoniø pasiskirstymu. Maþesnè átakà turėjo didieji miestai, ypaè Kaunas, kuriame netikintys sudarė 8,9% visø gyventojø.

Nenurodæreliginės priklausomybės þmonės sudarė treèià pagal dydà gyventojø grupà. Jø buvo 186 447. Didþiausia dalà jie sudarė Kauno – 7,4% ir Vilniaus – 6,4%, maþiausia – Marijampolės – 3,1% ir Tauragės apskrityse – 3,3%.

Tarp savivaldybiø skirtumas svyruoja nuo 0,8 iki 10,2%. Daugiausia tokie þmonės buvo Kaune – 10,2%, Vilniuje – 8,6%, Visagine – 8,1%, Palangoje – 7,6%, Druskininkuose – 6,5%. Molėtø rajone jie sudarė tik 0,8%, Skuodo – 0,9% visø gyventojø. Vyravo savivaldybės, kuriose þmonės, nenurodæ religinės priklausomybės, sudarė 2–4%. Teritorinis jø pasiskirstymas gana ávairus. Daugiau tokios autoidentifikacijos þmoniø gyvenø miestuose.

RELIGINÈ GYVENTOJØ SUDÈTIS MIESTØ SAVIVALDYBÈSE

Ávairiausia religinë gyventojø sudėtis buvo didþiuosiuose Lietuvos miestuose bei kitø miestø savivaldybėse (2 lentelė). Pateiktose miestø savivaldybėse gy-

vena 43,0 % Lietuvos gyventojø, o atskirø religiniø bendruomeniø iðpaþinøjø dalis gerokai skiriasi nuo Ðio vidurkio ir dabniausiai buvo didesnė.

Didþiausia dalà miestuose sudaro Romos katalikai, taèiau tai tik 38,0% bendro jø skaièiaus. Lietuvoje Romos katalikai sudaro 79,0% visø gyventojø, o pateiktose miestø savivaldybėse – 69,9%, t. y. 10% maþiau. Atskiruose miestuose jø dalis dar maþesnė: Visagine – 25,6%, Klaipėdoje – 58,5%, Vilniuje – 66,2% ir tik Alytuje – 87,3%. Toká Romos katalikø paplitimà lėmė sudėtingesnė kai kuriø miestø tautinė gyventojø sudėtis ir didesnė netikinėiø ir nenurodþiusiø religijos þmoniø dalis (Gyventojai..., 2002 b).

Miestø savivaldybėse gyvena daugiausia staèiatikiø religijos iðpaþinøjø. Lietuvoje jie sudaro 4,1% visø gyventojø, o miestuose – 7,7%. Atskiruose miestuose jø dalis dar didesnė: Visagine – 37,2%, Klaipėdoje – 15,5 %, Vilniuje – 9,8%. Pateiktose miestø savivaldybėse gyvena net 81,6% visø Lietuvos staèiatikiø. Jø paplitimas siejamas su rusø tautybės þmoniø teritorine sklaida.

Panaði ir sentikiø teritorinë sklaida. Lietuvoje jie sudaro 0,8%, o miestuose – 1,1%. Dar daugiau jø yra Visagine – 2,6%, Klaipėdoje – 1,6%, o maþiausiai Alytuje ir Palangoje – 0,1%. Pateiktuose miestuose gyvena 60,2% visø Lietuvos sentikiø.

Kitoks evangelikø liuteronø ir evangelikø reformatø paplitimas didþiuosiuose miestuose. Pirmieji èia sudaro 27,8%, o antrieji – 37,2%. Miestuose jø gyvena tik 0,1–0,3% visø gyventojø. Didþiausia jø dalis uþfiksuota kai kuriose rajonø savivaldybėse.

Kitø, negausiø religijø, atstovai labiau paplita miestuose. Jie tarp visø Lietuvos þmoniø sudaro 0,54%, o tarp miestø gyventojø – 0,78%, Visagine ir Vilniuje jø dar daugiau. Pateiktuose miestuose gyvena 63,8% visø kitø religijø atstovø.

Áduoniuose miestuose gyvena 56,1% netikinėiø þmoniø. Lietuvoje jie sudaro 9,5%, o Ðiuose miestuose – 12,4%. Visagine jø dalis siekia 25,0%, Klaipėdoje – 15,5%, Ðiauliuose – 15,2%. Maþiausiai jø Alytuje bei Kaune. Toks jø paplitimas sietinas su daugiataute gyventojø sudėtimi ir didesniu netikinėiø þmoniø skaièiumi miestuose.

Panaðiai miestuose pasiskirstà ir þmonės, nenurodæ savo religinės identifikacijos. Lietuvoje jie sudarė 5,35%, o miestuose – 8,6% visø gyventojø. Didþiausia dalis jø gyvena Kaune – 10,2%, o maþiausia – Alytuje 4,4% (2 lentelė). Ðiuose miestuose gyvena 68,7% visø nenurodþiusiø religinės priklausomybės þmoniø. Ðiuos þmones teisingiausia priskirti netikinėiø gyventojø grupei.

TARPTAUTINÈ LIETUVOS ROMOS KATALIKØ PADÈTIS

Romos katalikai – vyraujanti religinë bendruomenė Lietuvoje. Jos nariais save laiko beveik keturi penk-

Beinoravièienè R. (2003). Pagonys sutiko naujuosius metus. *Lietuvos þinios*. 68 (10 497) 2002 03 24.

Gyventojai pagal lytà amþiø, tautybæ ir tikybà. (2002). Vilnius, LR Statistikos departamentas.

Lietuvos gyventojai. (1925). 1923 m. rugsëjo 17 d. suraðymo duomenys. Kaunas.

Lietuvos apskritys: ekonominè ir socialinè raida 2001. (2002 a). Vilnius, LR Statistikos departamentas.

Lietuvos statistikos metraštis 2002. (2002 b). Vilnius, LR statistikos departamentas.

Religinès bendruomenès Lietuvoje. (1996). Vilnius, LR Statistikos departamentas.

Þodðarù è íaððarù ì èðà. (1999). Ýí öèèèèì ì ääè÷ãñèèé ñì ðàãì ÷í èè. Ñì ñòààèòàèè: Áãðèí Á. Á. è äð. Ðì ñòì à í à Äì í ó.

Þodðarù ì èðà. (2002). Ýí öèèèèì ì ääè÷ãñèèé ñì ðàãì ÷í èè. Ñì ñòààèòàèè: Áì ääàì í àè÷ Í. È. è äð. Ñì ì èáí ñè: „Ðõñè÷“.

A. Stanaitis, S. Stanaitis

Vilnius Pedagogical University

RELIGIONS OF LITHUANIAN POPULATION AND THEIR DISTRIBUTION

Summary

The religious composition of Lithuanian population was registered during the census of the population in 2001. This was done for the first time after 1923. The questionnaires included the question: „Are you a believer?“

In the case of a positive answer a person had to indicate his religious belief. Besides, there were options: „non-believer“ or „no religious belonging“.

The article deals with the data on religious composition, obtained during the mentioned census. It reveals the territorial distribution of the major religions and the causes of such distribution. The religious composition of urban population is analysed in more detail. The interational role of Lithuania as a Catholic state and its geographical position in the Northeastern Europe is discussed.

Lithuanian believers make up 85.1%. Roman Catholics represent the largest religious community. It includes 79.0% of the total Lithuanian population. It is followed by Orthodox believers (4.07%) and Old Believers (0.78%). The total of registered religions in Lithuania is 28. Non-believers make up 9.5% and those who could not indicate any religious belonging 5.35%.

The territorial distribution of religions over the country varies. Believers make up 90.9% among the rural population and 80.0% among the urban population. The greatest variety of religious composition was observed in Visaginas, Klaipèda and Vilnius cities. It is related with the national structure of the population in these cities. In rural areas Roman Catholics make 90% and more of the total.

The religious composition within the national groups is different. It is most uniform among Poles and Lithuanians and most variable among Russians, Ukrainians and Belarussians. In these national groups there is no dominant religion. This implies that the atheistic policy pursued by the Soviet administration had a different effect on the persons of various nationalities